

УДК 657.21:336.713

**ВИКОРИСТАННЯ АКРЕДИТИВНОЇ ФОРМИ РОЗРАХУНКУ У  
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ**

**кандидат економічних наук, доцент, Мангушев Д. В.**

<https://orcid.org/0000-0001-8795-164X>

[d.v.mangushev@karazin.ua](mailto:d.v.mangushev@karazin.ua)

**студент, Тітов І. В.**

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна,  
Харків

*Розкрито підходи до визначення поняття «акредитив» у міжнародній та вітчизняній нормативно-правовій базі, наукових джерелах. Закцентовано увагу на тому, що акредитив носить кредитний характер, оскільки імпортеру надається певний часовий проміжок для виконання своїх зобов'язань перед банком. Проаналізовано стан використання акредитивної форми розрахунків у міжнародній практиці у порівнянні з іншими формами розрахунків, у розрізі експортних та імпортних операцій, за регіонами світу тощо. Оцінено, на основі доступних даних, стан використання акредитивної форми розрахунків у практиці вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.*

*Ключові слова: акредитив, розрахунки, експорт, імпорт, ризик, кредитування.*

*кандидат економічних наук, доцент, Мангушев Д. В., студент, Тітов І. В. Использование аккредитивной формы расчета во внешнеэкономической деятельности предприятия / Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, Украина, Харьков*

*Раскрыто подходы к определению понятия «аккредитив» в международной и отечественной нормативно-правовой базе, научных источниках. Акцентировано внимание на том, что аккредитив носит кредитный характер, поскольку импортеру предоставляется определенный временной промежуток для выполнения своих обязательств перед банком. Проанализировано состояние использования аккредитивной формы расчетов в международной практике по сравнению с другими формами расчетов, в разрезе экспортных и импортных операций, по регионам мира и тому подобное. Оценены на основе доступных данных, состояние использования аккредитивной формы расчетов в практике отечественных субъектов внешнеэкономической деятельности.*

*Ключевые слова: аккредитив, расчеты, экспорт, импорт, риск, кредитование.*

*D. Mangushev, PhD in Economical Sciences, I. Titov, Student, Use of the letter of credit form in the foreign economic activity of the enterprise / V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine, Kharkiv*

*Approaches to the definition of the term "letter of credit" in the international and domestic legal framework, scientific sources are revealed. Emphasis is placed on the fact that the letter of credit is of a credit nature, as the importer is given a certain period of time to fulfill its obligations to the bank. world, etc. The state of use of the letter of credit form of settlements in the practice of domestic subjects of foreign economic activity is estimated on the basis of available data.*

*Keywords: letter of credit, calculations, export, import, risk, crediting.*

**Вступ.** Зростання обсягів міжнародної торгівлі супроводжується розширенням пропозиції банківських послуг з проведення розрахунків

з іноземними контрагентами, які забезпечують не тільки зниження ризиків, а також доступ до відносно дешевих кредитних ресурсів. Одним з таких видів розрахунків є акредитивна.

Акредитивну форму розрахунків в контексті обслуговування зовнішньоекономічної діяльності досліджували такі науковці, як: Дячек В. В., Ксендзук В. В., Кудлаєва Н. В., Кулик В. А., Кушнір С. О., Лавров Р. В., Носач Л. Л., Порфіренко В. І., Романенко С. В., Фединяк Г., Фімяр С. В., Хрупович С. Є., Шпильовий В. А. та інші. Слід зазначити, що більшість дослідників розглядають цю форму розрахунків в контексті її застосування у зовнішньоекономічній діяльності підприємств аграрного сектору.

**Формулювання мети статті та завдань.** Метою статті є оцінка сучасного використання акредитивної форми розрахунків у міжнародній та вітчизняній практиці.. Задля досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання: 1) визначити сутність поняття «акредитив»; 2) проаналізувати використання акредитивів у міжнародній практиці; 3) проаналізувати сучасний стан використання акредитивної форми розрахунків у вітчизняній практиці.

**Виклад основного матеріалу статті.** Дослідження акредитивної форми розрахунків доцільно розпочати з визначення поняття акредитив. В першу чергу, слід узагальнити підходи до визначення цього поняття у міжнародній та вітчизняній нормативно-правовій базі. В Уніфікованих правилах та звичаях для документарних акредитивів №600 від 01.07.2007р. [31] акредитив визначається як «будь-яка угода, як би вона не була названа або позначена, згідно з якою банк (банк-емітент), діючи на прохання і на підставі інструкцій клієнта (заявника) або від свого імені: (I) повинен провести платіж третій особі (бенефіціару) або його наказу, або акцептувати і сплатити переказні векселі (тратти), виставлені

бенефіціаром, або (II) уповноважує інший банк провести такий платіж або акцептувати і сплатити переказні векселі (тратти), або (III) уповноважує інший банк неогоціювати проти передбачених документів при дотриманні строків та умов акредитива» [3]. У Положенні про порядок здійснення банками операцій за акредитивами (Постанова Правління НБУ №514 від 03.12.2003 р) пропонується більш стисле визначення: «акредитив - грошове зобов'язання банку-емітента виконати зобов'язання проти належного представлення» [2].

У наукових джерелах переважно використовуються визначення з нормативно-правової бази, або наводяться дуже подібні. Так Філяр С.В. визначає акредитив як «тверде зобов'язання банку, видане на підставі доручення клієнта-покупця, виплатити продавцю товару або послуг визначену грошову суму при своєчасному поданні документів, обумовлених в акредитиві, що підтверджують відвантаження товарів або виконання послуг» [4, с. 49]. У цьому визначенні уточнено факти, які мають бути відображені у документах за акредитивом, для здійснення оплати. Шпильовий В.А. дає таке визначення «форма розрахунків, за якої банк покупця здійснює платіж постачальнику проти подання ним обумовлених документів» [5, с. 51]. Це визначення акцентує увагу на тому, що акредитив є формою здійснення міжнародних розрахунків.

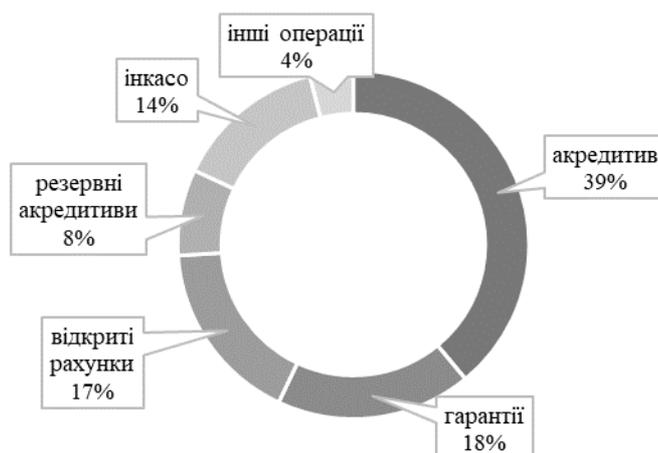
У випадку невиконання покупцем своїх зобов'язань, платіж буде здійснено за кошти банку. Тобто така міжнародна комерційна операція банку виступає інструментом захисту від ризику. Також акредитив носить кредитний характер, оскільки імпортеру надається певний часовий проміжок для виконання своїх зобов'язань перед банком. Отже, акредитив визначають як угоду, грошове зобов'язання, форму розрахунків.

За даними міжнародного опитування «2018 Global trade – securing future growth. ICC global survey on trade finance» [6] структура міжнародних комерційних банківських операцій у 2017 році виглядала наступним чином (рис. 1). Так, можемо зробити висновок, що найбільш популярною банківською операцією в міжнародній торгівлі є акредитив, а найменш затребуваними є операції з гарантування. Але слід зауважити, що, хоча частка таких операцій невелика, але вона має тенденцію зростання після кризи 2008 року.



**Рис. 1. Структура міжнародних банківських операцій за експортними угодами у 2017 році, % [6]**

Що стосується імпортних операцій, то тут структура міжнародних банківських комерційних операцій суттєво не відрізняється. Найбільшу частку також займають акредитиви. Водночас частка банківських гарантій при обслуговуванні імпорту є вищою у порівнянні з експортом (рис. 2).



**Рис. 2. Структура міжнародних банківських операцій за імпортними угодами у 2017 році, % [6]**

Якщо аналізувати динаміку зростання використання різних форм міжнародних платежів при експортних операціях, то слід зазначити скорочення кількості акредитивних операцій та зростання кількості операцій інкасо. Аналіз же динаміки імпортних операцій свідчить про істотне скорочення кількості акредитивних операцій і збільшенні - операцій фінансування ланцюгів поставок та інкасо [6]. Слід зазначити, що зниження цін на товари на міжнародному ринку негативно позначилося на обсязі міжнародних комерційних операцій банків, що, відповідно, призвело до зростання цін на банківські послуги в сфері міжнародної торгівлі.

У регіональному аспекті слід вказати на збільшення трафіку міжнародних комерційних банківських операцій в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (72% світового трафіку), в той час як частка трафіку Європейського союзу становить 8%, а Середнього Сходу - 7%. Серед країн лідерів за кількістю операцій імпорту слід зазначити Південну Корею, Бангладеш, Китай, Індію і Гонконг. За ростом кількості імпортних операцій у 2017 році в порівнянні з 2016 роком слід вказати Кубу (31,55%), Шрі Ланку (15,88%), Єгипет (15,78%), Бангладеш (12,84%) і Пакистан (12,22%) [6].

З приводу експортних операцій, то тут трафік забезпечують такі країни як Китай, Гонконг, Індія, Японія і Сінгапур. В експорті, знову-таки, Азіатсько-Тихоокеанський регіон забезпечує 76% трафіку. За ростом кількості експортних операцій в 2017 році в порівнянні з 2016 роком слід вказати Індонезію (4,29%), Бангладеш (1,41%), Об'єднані Арабські Емірати (0,5%), Індію (0,15%), Японію (0,02%). Середній розмір акредитива становив у 2017 році 350 тис. доларів США, що на 45% нижче за показник 2016 року. Це пов'язано з падінням цін на сировинні товари. У розрізі валют 77,4% транзакцій проводилося в доларах США. Незважаючи на велику кількість транзакцій в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, їх вартість відносно низька [6].

Щодо ситуації в Україні, то слід зазначити, що Національний банк України не оприлюднює статистику щодо міжнародних комерційних операцій банків. Для того щоб дати певну оцінку використаємо результати проведеного НБУ опитування серед 15 банків (з них 4 з державною часткою, 10 – іноземних банківських груп та 1 з приватним капіталом) щодо стану їх документарних операцій. У таблиці 1 наведено динаміку обсягів акредитивів у іноземній валюті у банках вибірки.

Таблиця 1

**Динаміка обсягу акредитивів банків вибірки, млн. грн. [1]**

Група банків вибірки	2016р.		2017р.		2018р.		Абсолютне відхилення 2018 до 2016 року	
	надані	отримані	надані	отримані	надані	отримані	надані	отримані
державні банки	9482,5	13389,5	6198,4	7353	6740,6	4254	-2741,9	-9135,5
банки з іноземним капіталом	23999,1	5927	19545,3	6622,9	9504,3	3590,3	-14494,8	-2336,7
приватні банки	3319,9	1390,6	2364,1	3116,8	813,4	2601,7	-2506,5	1211,1

За даними табл. 1 можемо зробити висновок, щоб обсяги акредитивних операцій скорочуються для всіх категорій банків.

Особливо суттєвим це скорочення є для банків з іноземним капіталом щодо наданих акредитивів. А для державних банків характерне зниження обсягу акредитивів наданих.

Найбільш популярною банківською операцією в міжнародній торгівлі є акредитив, а найменш затребуваними є операції з гарантування. Водночас в Україні спостерігаємо скорочення обсягу акредитивних операцій та зростання обсягу операцій банківського гарантування.

**Висновки.** Серед основних трендів проведення міжнародних комерційних операцій банками, на нашу думку, слід виділити наступні збільшення попиту на акредитиви, більш активні операції гарантування з боку банків, зміни в оцінці ризиків акредитивів. Ця тенденція пов'язана зі зростанням ризиків на світовому ринку.

### ***Література:***

1. Документарні операції банків України (2017/2018рр.) URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=96887912> (дата звернення 18.04.2020р.)
2. Положення про порядок здійснення банками операцій за акредитивами: Постанова Правління НБУ №514 від 03.12.2003 р. (редакція від 11.04.2018р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03> (дата звернення 18.04.2020р.)
3. Уніфіковані правила та звичаї для документарних акредитивів №600 від 01.07.2007 р. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=00GTQ81A59> (дата звернення 18.04.2020р.)
4. Фімяр С. В. Оптимізація міжнародних розрахунків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 13. С. 48-50.

5. Шпильовий В. А. Акредитивна форма розрахунків у практиці зовнішньоекономічної діяльності. *Агросвіт*. 2015. № 24. С. 50-55.

6. 2018 Global trade – securing future growth. ICC global survey on trade finance. URL: <https://iccwbo.org/publication/global-survey-2018-securing-future-growth/> (дата звернення 18.04.2020р.)

**References:**

1. Dokumentarni operatsiyi bankiv Ukrayiny (2017/2018rr.) URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=96887912> (data zvernennya 18.04.2020r.)

2. Polozhennya pro porjadok zdiysnennya bankamy operatsiy za akredytyvamy: Postanova Pravlinnya NBU №514 vid 03.12.2003 r. (redaktsiya vid 11.04.2018r.) URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03> (data zvernennya 18.04.2020r.)

3. Unifikovani pravyla ta zvychayi dlya dokumentarnykh akredytyviv №600 vid 01.07.2007 r. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=00GTQ81A59> (data zvernennya 18.04.2020r.)

4. Fimyar S. V. Optymizatsiya mizhnarodnykh rozrakhunkiv. Investytsiyi: praktyka ta dosvid. 2012. № 13. S. 48-50.

5. Shpyl'ovyy V. A. Akredytyvna forma rozrakhunkiv u praktytsi zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti. *Ahrosvit*. 2015. № 24. S. 50-55.

6. 2018 Global trade – securing future growth. ICC global survey on trade finance. URL: <https://iccwbo.org/publication/global-survey-2018-securing-future-growth/> (data zvernennya 18.04.2020r.)